

הדקדוק שתקנו הקדמונים, ויש לו חכמת הדקדוק משלו, שאינו מבדיל בין יחיד ורבים, זכר ונקבה, והכל עולה בקנה אחד. ובאמת כל דבריו הם, כעדות המחבר, "מתוקים מדבש וגופת צופים".

חפצתי לשאול שאלה קטנה אצל הרב הגאון הזה: כלום חייבים לברך ברכת התורה על "פתגמין רמין וקדישין" הללו? הבוחן ובודק.

על ועידת ושינגטון

ועידת הפליטים שנקראה מטעם הנשיא רוזבלט נפתחה בחודש חשון ללא רעש והמולה; לא היה בה משהו מן ההתלהבות ונעדרה מדת האופטומיות, שבה נתברך הכנוס שקדם לה באביאן. כרה (כ' צרויה) צנועה "בבית הלבן". ומסביב לשולחן הערוך נתאספו באי כח אנגליה, צרפת, הולנדיה, בלגיה, ברזליה, ואנשי שם מאמריקה לטכס עצה כיצד לתקן את המעות ולכפר על החטאים שהיו חייבים עליהם בוועידת אביאן.

אביאן — ושינגטון. רק מהלך של 18 חדשים. מי פלל לנו? מי הגיד לנו חזות קשה כזאת? הרי כאשר נפגשו נציגי אומות העולם ושליחי ישראל באביאן היה מצבנו כמעט "יציב" לעומת הטרגדיה האיומה שירדה כחתף על עמנו. בן-לילה עבר כליון חרוץ על שלשה-יחוצי מיליון נפש.

ולמרות זאת השלך הם מסביב לוועידת ושינגטון, כי הצבוריות היהודית נכותה פעם ברותחין; היא ראתה באביאן עגן-הצלה וקוטה, כי משם תצמח ישועה לפליטים, אולם הדיונים הרבים, ויכוחי הסרק שבאו לידי בטוי שם ולבסוף כשלונה הגמור, הראו בעליל, כי: א) הפליט הוא עדיין בבחינת "יתום העולם", אשר כל עם מתורבת אמנם מוכן ומזומן לגוד לגורלו, לדמע דמע לכוס תמרוריו, אולם אף אחד אינו רוצה לפתח סדק בארצו ולתת מקום למדרך כף רגלו; ב) אין להם, לטובי הגויים, תפיסה נכונה וכנה על בעית ישראל לכל עמקה וטרגיותה; שאין להפרידה מן שאלת הפליטים והילכך כל

חוץ מזה יש בספר פנינים יקרות, מקוריות, פרושים במקרא על דרך הפשט הפשוט, כגון: המחבר מפרש את הפסוק — "צדיק אוכל לשובע נפשו, ובטן רשעים תחסר" שהוא כמובן כולו מוקשה, אבל הפשט הוא פשוט בתכלית. שהצדיק הוא בעל הכנסת-אורחים, וביתו פתוח לרוחה והוא מזמין, כמובן, הרבה אורחים; אבל דרך הרשע אינה כן, שהרשע אינו מבקש מאיש שיאכל אצלו; ועל זה נקרא "מבקש" — "בטן" — "בעטען", לרשע תחסר ה"בטן", כלומר "צום בעטען צום עסען". — מן הפנינים היקרות ביותר יש לציין עוד פרוש אחד בפרק על דרך הפשט הפשוט. "שיש מעלה לאמריקה, מה שאין כן באירופה, שבאמריקה אומרים לכל האנשים, בין לצעיר ובין לזקן ומכובד, "אתה", ובאי-רופה, כשפונים לאיש פחת-מעלה, לצעיר, אומרים "אתה", וכשפונים לאיש זקן, אומרים לו "אתם", בלשון רבים. וזהו מרומז בתורה, והוא בפרשת "בראשית", "ושם אחיו יובל"; הכוונה "יו" הווי טוב; וזו היא כוונת השם "יובל" מתפלגת לשתי חיבות, והן, "יו" — "באל" ופירוש מילה "יו" — "הווי טוב באל", "ויובל זה היה בעל שמחה, והיה אבי כל תופש כנור ועוגב". ומשום כך זכה "ללשון "יו" שהיא מעלה גדולה", כי הגה באמת אחיו שהיה "איש פשוט, יושב אוהל ומקנה" שמו היה י ב ל . . .

ובפרשת ה"ספר הלבן" (על א"י), הוא דורש על השם טשמברליין נוטריקון "גפלא": "זאטשעם", הרי זה ברוסית "מדוע"? — "בר" בעברית "באר", — "ליין", באנגלית — "שורה", ובכן המובן הוא כך, "זאטשעם" — מדוע באו עליכם בני ישראל כל הצרות שבעולם? — מפני "ליין" — "שורה" — "בר" — "באר", — מפני שעזבתם שורת באר, ואין באר אלא תורה, ככתוב: באר מים חיים . . .

הרב הזה כנראה גם ארכיאולוג. לא די שהוא בעל פשטן חריף ומפולפל, אלא גם בקי ב"שבע הלשונות", וביחוד בלשון האנגלית. ועוד מעלה גדולה יש לו למחבר, כמו לכמה מחברים מסוג זה, שהוא חולק על חכמת

לגשת אל עצם הענין לא מתוך צרות-עין והקשחת הלב. אך מהו כוחו של הנשיא בשאלה בוערת כזאת? רוזבלט בכבודו ובעצמו ידיו כפותות ואינו יכל להרחיק לכת. ומלבד הפליטים — כבעיה התישבותית — עומדת עוד שאלה:

כיצד לסייע סיוע חמרי לרובות נגועי-חרב, מחוסרי תושיה ונטולי ישע הגועים מרעב בחוצות ורשה, קרקוב, למברג, לודו ויתר ערי השדה אשר בפולניה הרוסית והגרמנית? כי הרי רוסיה האדומה סגורה על מסגרי, אין יוצא ואין בא, ואינה אוהבת שיבואו סוכנים מחוץ לארץ לתהות בקנקנה, וסמאל הברליני רוצה דוקא, כי העזרה תבוא בצורה של ולוטה, טבין ותקלין, ואינו גותן אפילו ל"צלב האדום" ולכת ה"קויקרים" (אגודת ידידים) להושיט יד עזרה לילדי ישראל.

כמו באביאן כן בושניגטון היינו עד ראה לאותה האנדרלמוסיה. גם כאן צצו ארגונים שונים, אישים ויחידים המדברים בשם "עם ישראל" ורוצים לפתור את הבעיה. וכך הגיעו לועידה — בין השאר — ארבע ההצעות החשובות:

- (א) תכניתו של גילדמסטר;
- (ב) איי הפיליפינים וסן דומינגא;
- (ג) הצעתו של איקס בדבר אלסקה;
- (ד) תזכירו של הקונגרס היהודי על פתיחת שערי ארץ-ישראל.

ננתח את התכניות הללו לפי סדרן, וקודם כל משהו על גילדמסטר: הוא בן הולנדיה, פרוטסטנט, חולם נלהב ללא שום יסוד מוחשי, תכניתו היא לישוב כחצי מיליון יהודים ב . . . חבש אשר לאיטליה. לפי דברי "המושיע" הנה יש בידי רשיון כתוב בחרט אנוש וחתום בגושפנקא של מוסוליני בכבודו ועצמו האומר, כי היהודים רשאים לעלות לארץ חררים זו, מקום עקרבים ונחשים ישרצון, וחבשים מרי נפש יהלכון, ואש המרד תוקד בלבם, וגץ הזעם בעינים ומצפים לשעת כשר להתנפל בשצף-קצף על כובשם ומכניעם . . .

אכן צדיק תמים הוא מושל חסד איטליה האומר לזכות אותנו בחלק אדמה על גדות

ההסתיגות שבאה מן הצד המעונין ביותר — מוצדקת.

שתי סבות עיקריות גרמו לכשלונה של ועידת אביאן: (א) היטלר נוכח לדעת, כי "טבעת כשפים" נזדמנה לו, כלום יניחנה מידו? הוא ראה ביהודי מעין "עבוט" שאפשר לסחט מאחיו אשר בחוץ לארץ ממון, כדי למלא את אוצר המדינה שלו שדוף המשבר; (ב) העמים לא נגשו גישה רצינית אל שאלת האומללים האלה. כל אחד ואחד בא לועידה ומתחת לסף הכרתו האפיל הרצון: לא להציל את הפליטים מידי הרודן הגרמני, כי אם להציל את ארצו הוא מפלישת הפליטים . . .

שתי הסבות האמורות היו קימות ועומדות גם בועידת ושינגטון. יתר על כן: בזמנה של אביאן היתה אפשרות פורתא להציל קומץ יהודים ורכושם ממתלעותיו של היטלר לאנג-ליה, צרפת או לארצות הסמוכות הנייטרליות. ככה העבירו בשנה האחרונה 82,500 פליטים לאמריקה הצפונית והדרומית וא"י; 50,000 — לאינליה, 60,000 — לצרפת, 20,000 — לבלגיה, 6,000 — לקובה, ארגנטינה — 9,000, הולנדיה — 30,000, שוויציה — 2,000, אפריקה הדרומית, אויסטרליה, זיאלנדיה החדשה, מקסיקו וקנדה קלטו רק מתי מעט.

או בכנוס אביאן אפשר היה לבא במשא ומתן עם היטלר, אולם התנאים המיוחדים שנוצרו עכשו באירופה נוטלים כל אפשרות למצא פתרון לאלתר, כי המלחמה הפסיקה כל קשר בין ארצות ה"הסכמה" וגרמניה. אנגליה וצרפת עסוקות על יד ה"כתל המערבי", סמוך לקו מזיינו, וכל פרוטה ופרוטה יקרה מפז, ואין אפילו לחלום על מלוה בינלאומי לשם ממון — אם תמצא כברת ארץ — התישבות כל שהיא.

התצמח ישועה מושינגטון? אף האופטי-מיסטון ביותר לא קוה ולא צפה ולא יחל לכך. ברם, אין מי שיטיל דפי בכונותיו הכנות של הנשיא, ובדבריו ההומניטריים על 10 או 20 מיליון פליטים — שיתגוללו כסוחה בחוצות אירופה אחרי המלחמה — נשמעו כעין נבואה מרה ותחינה כאחת

להשקיע בה שנים רבות של עבודה, חיי אדם ועמל גפש ויסורים ופורעניות עד שיזכו ליהנות מיגיע כפם.

והוא הדין בענין אלסקה: הנימוקים אשר המריצו את מר איקס, שר הפנים, לרמוז עליה במסבת עתונאים, אינם מחוורים כל צרכם ומן הצורך להתייחס אליהם מתוך כיבוד וחשד.

אלסקה היא חצי אי בין ים הקרח הצפוני והאוקיינוס השקט. שטח גדול ורחב ידים המשתרע על שבע מאות אלף קילומטרים מרבעים. בשנת 1867 קנתה אותה אמריקה מיד רוסיה בסכום של 7.200.000 דולר, כלומר 11 סנט לקילומטר. מספר אוכלוסיו הגיע אז לשלשים אלף, ועכשו, לאחר 72 שנה של התישבות, נוספו עוד 30.000 נפשות. כנראה שאין לארץ הזאת כח מושך רב, אף על פי שלא נהוג בה לא דינא דשמיא ולא דינא דארעא, ומתישב מכיון שהגיע לשם הרי הוא וביתו חפשים לנפשם עד הדור העשירי, והישר בעיניו יעשה. בימים הראשונים, לאחר שאמריקה שלשלה לתוך כיסה את שטר המיקה, היו "חכמים" שלעגו ל"מציאה" זו, ובחוגים הכספיים התרעמו על שהשקיעו הון עצום בארץ גזירה. "תיבת כפור" כנוה. וימים רבים עמדה "התיבה" הזאת כאבן שאין לה הופכין, ושינגטון לא התענינה בה, והאמיריקאי, גם הבקי ביותר בגיאוגרפיה, ידע עליה ידיעות קלושות, כי הרחק, הרחק משתרע חצי-אי ארוך ונשכה, אשר יליל הזאב המשחר לטרף וצעקת האק-סקימוסים מפריעים את דממת המות השפוכה מסביב. ופתאם, אחרי 72 שנה כאלו נתעוררה אמריקה מתרדמתה ו"גלתה" את אלסקה; מדינאים מומחים מצאו, כי ארץ זו סמוכה מאד ליפן, וכי תוכל לשמש כנקודת יסוד בהגנת ארצות הברית, כאשר תבא התקפה מצד טוקיו הרוצה לפרש את כנפיה על האוקיינוס השקט; פתאם נפקחו העינים, כי המחיר ששלמו לא היה כל כך "מלוח", ובעתונות התחילו להתפרסם מאמרים, כי אלסקה היא "ארץ זבת חלב ודבש", אשר הרריה — זהב, ואבניה —

ה"טנה". אולם המבלי אין קברים באירופה, שהוא רוצה לקחת אותנו למות במדבר? ובאמת מה איכפת לו למוסוליני, אם אחינו בני ישראל הנרדפים והנענים יפלו מן הפחת אל הפח? כי יעלו לארץ, יבנוה, יחיו את נשמותיה, יפרו את הרריה, ואחרי ככלות הכל יבואו על שכרם או על ידי החבשים הקנאים וצרי-העין, או על ידי תילי רומא. במצב כזה, כלום ימצא מי שהוא שיואיל להפקיד את נשמתו וגופו בידיו הזכות של מוסוליני? ואם גם ימצאו בין הנדחים והתועים כאלה שיסכימו ללכת לחבש, הרי מבחינה כלכלית אין הצעתו של גילד-מסטר בת בצוע הנה. ההולנדי הזה סבור אמנם, כי יצליח למכר באמריקה מניות בסכום של 50 מיליון דולר; אך מי יקנה מניות מחברה שמטרתה היא לישב יהודים בארץ אשר נכבשה בדם ואש על ידי איטליה האנטישמית והגזעית? ובכלל מהו עברו הצבורי של גילדמסטר זה? מי יודע את מזמתו שהוא חורש בסתר נפשו?

גם הפתרון ב"אי הפיליפינים" וסן-דו-מינגא — הוא רק אחיות עינים גרידא ואשליה עצמית. הם, הגויים, מבינים את השאלה הזאת בתכלית הפשטות וחשבונם הוא בערך ככה: יהודים לאלפים מתענים ונהרגים בגרמניה ופולניה, גם ברומניה והונגריה אינם גהגים "מנפת צופים". על פרשת הדרכים האבלות של אירופה הדוחיה תועים בני ישראל ונושאים עין דומעת אל ההרים; מאין יבוא עזרם? ואם יופיע מי שהוא ובשורה בפיו, כי באיזו ארץ מאחורי הרי חושך משתרעת אדמה שוממה המחכה לידים עובדות — יקומו שירות-שירות מקלם בידם וצקלונם על שכמם וינהרו לשם, יתאחזו בה ויהפכו ציה לאגם מים; לאמתו של הדבר היהודים לא ילכו, כי אם יפלו לכל סדק וחור, בארצות אמריקה, אסיה ואפריקה ולא לארץ ישימון, שאין עמנו קשור בשום זיקה היסטורית ולא קדמו למתישבים עבודה חלוצית, ומסורת וזכרונות; וההתישבות גופא אינה ארוגה באידיאל המולדת, כי אם אדמת נכר שיש

את הפליטים כיחידים ולא כטרנזיט של העם היהודי המפוזר נטול מולדת, אשר אדיר חפצו הוא להקים לא מקלטים ומקומות מוכנים לפורעניות, כי אם את המקלט הבטוח במולדתו ההיסטורית שנתאשרה לא על ידי הצהרת בלפור, כי אם מפי הגבורה ועל ידי עבודה חלוצית בעמק ובשרון ובירדן ובסדום ובחניתא וטירת צבי.

האכזבה שלנו אינה גדולה, כי גם התקוות היו זעירות.

אך מה יהיה עם חמשת המיליונים היהודים — הפליטים בכח — באירופה עם סיומ־המלחמה? אם אנגליה וצרפת תצאנה זור הנצחון על ראשן או חס ושלום סמאל יכפה את השלום — מי יריב את ריבנו ויתבע את תביעותינו? ומי יעמיד את שאלת היהודים על הפרק כאשר יחתך גורל העמים?

לאורה הטרגי והאיום של תפוצותינו עומדת יהדות אמריקה — רבת המשקל אשר עיני כל התפוצות נשואות אליה — מפורדת ומפוצלת לארגונים ולחבורות. ואין כח מלכד, מקבץ ומאסף. הקונגרס היהודי האמריקאי, שהוא הער והתוסס בחיינו הצבוריים, היה יכל להשפיע השפעה נכרת על מהלך הועידה בושינגטון, לו הצליח לרכז מסביב לו את כל היהודים, ולו היה הגוף היחיד המאורגן המדבר בשם כנסת ישראל.

ובאמת, כלום לא יראו נשיאי עדת־ישראל ודבריה, כי אין מקום לפילוגים וחלוקי דעות בה בשעה „שמעשי ידי טובעים בים“? כלום לא יבינו, כי רק בכוחות משותפים ומלוכדים אפשר לחתור לקראת התפקידים הגורליים, אשר הוטלו על יהדות אמריקה בגזירת ההיסטוריה?

ז. ברושי (ז. בדיוסטוביצקי)

נחושת, אגב רמזים, כי מתישבים מוכשרים — רצויים; ולא עוד אלא שסופר אחד, שחקר את הארץ מדבר על אקלימה „שהוא גוח מאד והחיים בה נעימים כמו בניו־יורק“...

ואחרי כל „המעלות הטובות והסגולות הנפלאות“ שמצאו בה עכשו, בא ציר אלסקה והודיע בדברים שאינם משתמעים לשתי פנים, כי דינו של חצי־האי הזה כדין ארצות הברית, „מטעמים אנושיים“ תוכל אלסקה לקלט מספר מצומצם של גודדים, אולם לא תרצה ולא תאבה שיעשו ברשותה כאדם העושה בתוך שלו וכי יקימו על אדמתה מקלט לפליטי אירופה.

הארץ היחידה הריאלית לפתור איפוא את שאלת היהודים (לרבות גם את הפליטים) היא ארץ ישראל, כפי שנוסח בתזכירו של הקונ־גרס היהודי האמריקאי.

ברם רק התישבות ארץ ישראל הראתה על חיוניותה, מכיון שהיתה ארוגה באידיאל עממי והיסטורי וינקה את לשדה מחלום מסורתי של חרות לאומית ומדינית וחזיון על חיים שאין בהם בושה וכלמה בארץ אבות. רק ארץ ישראל ההיסטורית הקסימה את הלבבות ורעפה טל תחיה בגעגועים הרדומים של הגשמה הישראלית והפכה את הכסופים הללו לגורמים ומפעלים נועזים.

ועידת ושינגטון לא הבינה זאת, ולאחר שבועים של דיונים נתפרקה בהחלטה „החגיגית“, לא להציל את הפליטים מידי היטלר, כי אם את הארצות הדימוקרטיות מ־50 אלף הפליטים על ידי התישבותם בסן־דומינגא.

הועידה העלימה עין מן הקשר הבולט שיש בין בעית הפליטים ושאלת ישראל העולמית בכל עמקה וטרגיותה. היא ראתה

תקוני טעויות במאמר „לחקר המקרא“, בחוברת תשרי, ת"ש

עמ' 78 שורה 7 מלמטה „כמעט שכל נוסחאות“ צ"ל „הרבה מאד מכל נוסחאות“.

עמ' 80 שורה 12 מלמעלה נפלה התיבה והשבעים וצ"ל והשבעים קורין מעול.

עמ' 79 שורה 8 מלמעלה שמואל א' צ"ל מלכים א'.

עמ' 79 שורה 12 וכו' אינו מובן הענין לקורא כל צרכו מפני חוסר נקודות וצ"ל והמה

רעים (ר' קמוצה) במקום רעים (ר' בחולם). קראו רעים (ר' קמוצה).

עמ' 79 שורה 8 מלמטה נפלה טעות כי „תזענור־תזענור“ הוא של המחבר בעצמו ולא

של השבעים אבל משנה לא זזה ממקומה.